

DÉDAPÁM HALÁLA

Az életnek s halálnak annyi rettenő változatát ismerjük már, hogy bizony jólesik visszagondolni azokra az időkre, amikor még olyan szépen tudtak élni s meghalni az emberek, ahogy azt az öregek mesélik.

Igy én is igen szívesen s egyre gyakrabban emlékezem dédapámra, akit magam nem is ismertem, csak apám elbeszéléseiből, akinek ő nyilvánvalóan nagyapja volt, s akit az öreg még egeret fogni, verebet idomítani s gombát szedni tanított. Életéről nem is tudok sokat, legfeljebb annyit, hogy a családban mindenki Tátinak szólította, még az unokák is; hogy ki nem állhatta a nyúlhúst, s amikor egyszer rászédtek vele, irgalmatlanul kihányta; s hogy apám egyetlen egyszer látta őt haragosnak, amikor a hámot-nyerget még csak hírből ismerő Hajnal csikó, nagyapám papi gazdaudvarának hároméves büszkesége, négy izmos székely legény után a falu erejéről híres kovácsát is porba teremtette.

– Elmenjete most már attól az állattól – mondta haragosan az öreg, s elkapta a kantárszárát.

– Ne bolondozzék, Táti – próbálta visszatartani nagyapám, aki pedig maga sem ijedt meg az árnyékától. – A maga csontjai csak könnyebben törnek már, mint a legényeké.

– Nem értetek ti ehhez, taknyosok – mordult vissza az öreg. – Én Bem huszárja voltam! Dobjatok föl a háttára!

Nagyapám még ellenkezett volna, de a hiúságukban megsértett legények nem sokat kukoricáztak: fellódították az öreget a nyeregbe, kengyelbe igazították a lábát, aztán engedték a ló fejét.

Dédapám a csizmaszárból valami boszorkányosan suhogó vesszőt rántott elő, alaposan megcsipkedte vele a ló fülét, úgy, hogy az fölágaskodott kínjában, megperdült s mint a villám kivágtatott a kapun, ki a faluból, nem is került elő csak jó óra múlva; szakadt róla a hab, s engedelmesen hordozta a hátán öreg lovasát. Ez történt áprilisban; az év júliusában Táti nyolcvankettedik születésnapját ünnepelte...

Életéről még annyit, hogy tanító volt foglalkozására nézve; negyvennyolcban hét testvérével meg unokatestvérével együtt vonult be először Gábor Áron, majd Bem seregéhez, s egyedül jött vissza Világos után, bicegve, bokától csípőig érő, hatalmas kötéssel a bal lábszárán. A

lábának azonban nem volt semmi baja: amikor a véget érni nem akaró kötést lebontotta, előkerült a kardja. Azt ő bizony nem adta oda a muszkának; később kedvenc unokájára, apámra hagyta.

Hanem most inkább a haláláról akarok beszélni, mert az mindmáig homályos rejtély előttem, s bizonyára az is marad, amíg valahol odaát nem találkozom vele személyesen. A pipájáról biztosan megismerem, mert azt sokat hangoztatott kívánsága szerint eltemették vele, s apám leírása alapján ezer között is felismerem makksapka formára kivert, vörösréz kupakjáról. S ahol a pipa van, ott van biztosan Táti is.

A dolog lényegét tehát majd ő meséli el. Én most csak azt tudom elmondani, amit apám beszélt nekem arról a ritka szép, kora októberi vasárnap délutánról, amikor szokás szerint együtt ült a család a filagóriában.

A filagória egyébként a paplakhoz tartozó, hatalmas gyümölcsösben állt, a háztól mintegy százötven lépésre, ez az adat azonban óvatosan kezelendő, mert apám még nagyon kurtákat léphetett, amikor ezt lemérte. A lemérésre pedig volt alkalma bőven, mert a gyerekfélét mindig nagyon vonzotta ez a furcsa vázház vadszölő falaival, mindig hűvös árnyéksendjével. Az aprónépet nyáron leginkább ott lehetett megtalálni, annál inkább, mert azon a környéken nőttek a málnabokrok is. Télen azonban messze elkerülték a filagóriát, mert lombfalától megfosztva olyan volt, mint a halott ember csontváza.

Azon a délutánon azonban senki nem gondolt ilyesmire. Inkább azt nézegették, hogyan szûrik a már sárguló-pirosodó szőlőlevelek a napfényt hűvös, zöld permetté, s hogyan von erre a zöldarany ragyogásra finom, kék zománcot dédapám páratlan pipájának s nagyapám egy generációval modernebb szivarjának füstje. A délután tehát úgy indult, mint minden nyári és őszi vasárnap délután, csak akkor vettek szokatlan fordulatot a dolgok, amikor dédapám egyszerre az asztalra könyökölt, újságot olvasó nagyapámra nézett s kivette a pipát a szájából.

Ez már magában nagy szó volt, mert az öreg csak nagyon ritkán vette ki szájából a pipát. Most sem tette ok nélkül: miután egy darabig szótlanul bámult volt nagyapámra,

megköszöri a torkát, ami egyébként szintén nem volt szokása.

– Te, János – szólát át kissé tétován fiához az asztal túlsó végére.

– Tessék, apám.

– Emlékszel te még a nyolcvanhetes szüretre?

Erre a kérdésre aztán nagyapám is letette az újságot, s előrehajlott ültében. Jobb könyökét az asztalra támasztotta, s figyelmesen forgatta az ujjai között a vastag szivart, mintha élvezné, hogy növekszik a parázs fölött a hamuoszlop.

– Emlékszem, Táti – mondta csendesen.

A nyolcvanhetes szüret emlékezetes is volt azon a tájon, ahogy mondják, illetve ahogy apámnak mesélték, s ő továbbmesélte nekem: száraz, hosszú nyár volt, alig termett szőlő, de az, ami termett, ragadt a cukortól, s olyan bor lett belőle, hogy aki tehette, még tíz év múlva is abból rakott az asztalra, ha nagyon meg akarta tisztelni a vendéget.

– Van még nekünk abból a borból... – mondta dédapám. Úgy mondta, hogy azt kérdésnek is lehetett volna érteni, de inkább kijelentés volt. Nagyapám hallgatott egy kicsit, hirtelenjében nem tudta, mit mondjon.

– Hogyan volna, apám? – kérdezte vissza végül, kicsit kedvetlenül. Az öreg összeráncolta a homlokát, konokul nézett a fiára.

– Hát akkor mi van a félakós hordóban, amelyik a második sorban áll, a belső pincefaltól számítva a második. Mi van akkor abban?

– De jól tudja, Táti – nevetett kissé röstelkedve nagyapám. – Minek kérdi, ha tudja?

Az öreg adós maradt a válasszal, csak akkor szólalt meg újra, amikor nagyapám újra olvasni kezdett volna.

– Mert látod, abból a borból ihatnám.

Nagyapám meghökkenve, csaknem megdőbbenve nézett az öregre, aztán megpróbált elsiklani a dolog felett.

– Itt a bor az asztalon, apám. Így ebből! Rossz bor ez?

Dédapám nem felelt, ingerülten szörcsögtette a nevezetes pipát, s olyan füstfelhőket eregetett, hogy a Nap az égen azt hihette, kigyulladt a filagória.

– Én abból a borból ihatnám – ismételte Táti makacsul, s hangjában volt valami, amitől egyszerre feszült lett a hangulat.

– Ugyan, apám... – próbálta csitítani a fia. Táti azonban elvesztette a türelmét, hirtelen indokolatlanul ingerült lett.

– Azt a szőlőt én ültettem, én neveltem – mordult fel halk, türtőztetett hangon. – Azt a szüretet is én csináltam, mert akkor te még diák úr voltál Enyeden. Összeveszel apáddal egy pohár bor miatt?

– Dehogyan veszekszem én magával, Táti – mondta nagyapám engedékenyen. – De maga is tudja, mit jelent megkezdetlen hordót csapra ütni.

– Hogy a sülybe ne tudnám? – morgott az öreg. – Eredj, és csináld! Nagyapám ezután nem szólt már semmit, otthagytott újságot, szivart, és elment a ház felé, csak magában csodálkozott, mert

ameddig vissza tudott menni emlékezetével, nem csinált ilyesmit az apja. Csapra ütni a hordót, s éppen azt a hordót! Egy pohár bor kedvéért!

Táti nem mutatott különösebb örömet, de a homloka kisimult. Egy darabig szótlánul pöfékelt, aztán hirtelen odafordult kedvenc unokájához, gyerek apámhoz.

– Jancsi, te, szaladj te is házba, hozzál egy poharat. De nem ám akármilyet, hanem egyet a szép, metszett poharak közül. Az ebédlőkredencben vannak, de hisz tudod te, hol.

Mint akit puskából löttek ki, úgy vágatott el apám, s aligha hallotta meg amúgy is halk zavú nagyanyám sóhajtását:

– Jaj, Istenem, csak el ne törje...

A pohár azonban megérkezett minden baj nélkül, s nem sokkal azután nagyapám is, üvegkorsóval a kezében. A korsóban különös tűzzel villogott az ezernyolcszáznyolcvanhetes szüret cseppentett mézszínű bora.

Dédapám felállt. Bal kezébe fogta a pipát, jobbáival a poharat nyújtotta a fia felé. Nagyapám színing töltötte a finoman csiszolt kristálypoharat a mézszínű borral.

– Egészségére, Táti – mondta teljesen megbékélt hangon.

Az öreg azonban nem ivott. Nézte a bort furcsa, ellágyuló tekintettel, lassan felemelte a poharat, s úgy tartotta, hogy a szőlőlevelek között besurranó napsugár áttűzzön rajta. S mintha kis Napot tartott volna a kezében: arcát, fehér, öreg fejét körülöntötte a színarany fény.

Aztán a szájához vitte a poharat, s félig lehunyt szemmel kortyintott a borból, de csak annyit, mint amennyit úrvacsoránál kortyint az ember.

– Ízlik? – kérdezte mosolyogva a fia.

Az öreg megint nem felelt. Ránézett a borra, s a szája megremegett, mintha sírni akart volna.

– Mi van magával, Táti? – kérdezte hirtelen aggódással nagyapám. A sírós remegésből azonban valami nagyon szép mosoly kerekedett dédapám szája köré, olyan derűs, olyan békés mosoly, hogy egyszerre oldottá vált a hangulat. S ez a mosoly visszatükröződött minden arcon, még az akkor alig két éves nagybátyám is szélesre húzta a száját.

Az öreg Táti pedig ismét magasra emelte a poharat, a napsugárba tartotta, mintha köszönteni akart volna valakit. Mosolya eggyé lett a fényvel.

Aztán kiejtette a kezéből a poharat, összeesett és meghalt.

Azóta is biztosan örömmel emlékezik meg földi életéről, amelyből magával vitte a makk-kupakos pipát, a nyolcvanhetes bor ízét-tűzét és ezt a fénné olvadt mosolyt.

S remélem, ha találkozunk, szívesen elmondja, hogyan tudta mindezt megcsinálni.

Csak attól tartok, hogy az már nekem – akkor – nem sokat segít majd.

Tunyogi Csapó Gábor

